

Nikola Buble
Split

TROGIRSKI NARODNI NAPJEVI

— tragom notnih zapisa —

Kad govorim o trogirskim narodnim napjevima, mislim pri tome na napjeve koji su, stvoreni ili prihvaćeni u Trogiru slobodno, spontano živjeli u vokalnoj glazbenoj praksi stanovnika tog grada, pa se međusobno preplitali, nadopunjavali, mijenjali i postigli u određenom vremenskom trenutku svoj specifičan izraz. Melografi su nastojali u svojim zapisima što vjernije sačuvati to glazbeno blago.

Ovaj rad ima zadatak da skrene pažnju na različite zapise trogirskih narodnih napjeva (počevši od zapisa Ludvika Kube potkraj 19. stoljeća) i da prikaže kako su trogirski napjevi živjeli i razvijali se u pojedinim razdobljima društvenog i kulturnog života u Trogiru. Uz to ću upozoriti i na utjecaje koji su djelovali na trogirske narodne napjeve i oblikovali ih.

Narodno preporodno gibanje u Dalmaciji sredinom 19. stoljeća nailazilo je na različite poteškoće. U to vrijeme slavenski živalj bio je u Dalmaciji brojčano dvadeset puta veći u odnosu na talijanski, ali službeni jezik bio je strani — talijanski. Gotovo na svim položajima u lokalnim vlastima bili su tuđinci ili prema njima orijentirani ljudi. Oko 1200 Talijana u Dalmaciji i nešto malo talijanaša imalo je vlast i držalo sve ključne položaje u društvu.¹

Kako to opisuje Roko Slade-Šilović,² i u Trogiru je stanje bilo onakvo kakvo je bilo u čitavoj Dalmaciji, tim više što je jezik obrazovanih ljudi u svakodnevnom životu i ophođenju bio talijanski. To je, nesumnjivo, još više gušilo bilo kakvo buđenje nacionalne svijesti. Veći dio pučanstva »domorodaca« bavio se poljoprivredom, koja je davala slabe prinose. Kolonski odnosi u poljoprivredi, sitni posjedi i nedovoljna investiciona ulaganja bila su uzrok tome da je najveći dio stanovništva živio u bijedi.

Industrija, trgovina i saobraćaj u tom vremenu ne zadovoljavaju. Sociološku situaciju karakteriziraju negativne pojave u političkom životu, oportunizam prema vladi, kratkovidnost nacionalne zavisti te stranačka razjedinjenost gradskog stanovništva.

Sredinom prošlog stoljeća u Trogiru se naslućuje postojanje dvaju političkih tabora: s jedne strane autonomiša (autonomista — tolomaša), koji u ime talijanske kulture traže autonomiju Dalmacije, i s druge strane aneksio-

nista, koji traže sjedinjenje s banskom Hrvatskom koja je pod ugarskom upravom. Ovi drugi, mlada građanska inteligencija domaćeg podrijetla, vide u sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom oslobađanje ekonomske zavisnosti od Trsta i Venecije, dok autonomasi brane svoje ekonomske pozicije i ciljeve.

Začetak ideje aneksionista nalazimo oko 1954. godine, u kući tadašnjeg načelnika Trogira dra Ante Burića (1801—1874), gdje se okupljaju malobrojni napredni Trogirani: don Ivan Ivačić (1803—1867), protonotar i župnik don Joahim Milić (1827—1894) te don Ivan Nodilo (1813—1864), župnik u Segetu Donjem, ribarskom naselju udaljenom oko tri kilometra od Trogira.

(Don Ivan Nodilo je brat Natka Nodila, poznatog povjesničara, političara i publiciste, jednog od nosilaca narodnog preporoda u Dalmaciji. Natko Nodilo bi za vrijeme školskih praznika stanovao kod don Ivana Nodila, u Segetu Donjem, te je često bio u neposrednom kontaktu s tadašnjim naprednim Trogiranima. Stoga možemo pretpostaviti da su »narodnjaci« iz Trogira umnogome utjecali na političko opredjeljenje mladog Natka Nodila.)

Taj početak narodnog preporoda nije imao strogo nacionalno obilježje.

Radilo se na kulturnom polju, na prosvjećivanju naroda, bez težnji da rad dobije političku dimenziju.

Na početak otvorene i osmšiljene borbe aneksionista nailazimo šezdesetih godina prošlog stoljeća, kada dr Ivan Luigy Moretti (1833—1921), dr Josip Slade-Šilović (1828—1911) i Ivan Gragazzo (1826—?) uz pomoć trogirskih puntara, Špira Puovića (1842—1901), dra Ante Puovića (1840—1909) i dra Ante Katalinića (1838—1901), unose u kulu autonomastva preporodne zamisli. Tada je već razvijena ideja o potrebi oživljavanja opće kulture, a s tim u vezi prvenstveno glazbene kulture kao jednog od najefikasnijeg sredstva za buđenje nacionalne svijesti.

Prva pobjeda narodnjaka bila je osnivanje »Narodne štionice« 1867. godine. U tim političkim i kulturnim manifestacijama aktivirana je šira društvena svijest, svijest obrtnika, radnika i težaka. Nakon što je 10. siječnja 1871. godine sastavljen pravilnik Narodne glazbe, ona je pod rukovodstvom predsjednika dra Ante Puovića, tajnika Ante Katalinića i stručnog učitelja Adalberta Trojana (1841—?) započela redovno raditi.³ U prvom poglavlju pravilnika Narodne glazbe pod nazivom »Svrha društva« piše:

»Društvu je svrha sastaviti jedan glazbeni skup pod naslovom *Narodna glazba*, dužnost komu bit će na vremenena podavati Društvu glazbene zabave.«⁴

Talijanaši u borbi za pridobijanje narodnih masa osnivaju 1875. godine svoju glazbu, dajući joj naziv »Banda comunale di musica«, proglašavajući njenu suparnicu, tj. Narodnu glazbu, »hrvatskom«, određivši tako i nehotice njen pravi karakter.

Godine 1886. općinska je uprava konačno osvojena od strane narodnjaka. Sredinom 1890. godine osniva se pjevačko-tamburaško društvo (vjerojatno pri Narodnoj glazbi), koje je pod vodstvom maestra Ivana Bozzottija (1859—1935) priređivalo javne koncerte s pjesmama preporodnog karaktera.

Lokalne trogirske narodne napjeve pjevaju u to doba ponajviše težaci. Pjevalo se na polju, u konobama, »tovirnama«, u crkvi. O tome nam danas, prema kazivanju svojih očeva, stariji žitelji pričaju:

»Skupili bi se judi posli jematve, pa bi svaka klapa slavila u tovirnama oli po konobaman. Spremala bi se fešta po misec dan prije, kupova bakalar, mirisavi sir iz uja, čistija lanjski pršut, kaštradina, slane srdele i ko zna koje sve mane božje. Zva bi prijatelj prijatelja, težak težaka, artištu oli kalafata i cili bi grad bija jena, da proštiš, luda kuća.«⁵

Navedeni opis odnosi se na »Bakovo«,⁶ svečanosti povodom berbe grožđa — »jematve«. Taj običaj je s vremenom iščezao, tako da ga ne susrećemo danas na području Trogira.

U drugoj polovici 19. stoljeća pjevale su se u Trogiru pjesme »bratima«. Budući da su imale znatnijeg utjecaja na trogirске narodne napjeve, potrebno je izložiti temeljne karakteristike bratstava, a učiniti ću to prema radu dra Ivana Strohala »Bratstva (bratovštine) u starom Trogiru«⁷ i prema podacima do kojih sam došao proučavajući rad i život bratovština u Trogiru.

Bratstva ili, kako ih narod naziva, »bratovštine«, »skule« potječu iz srednjeg vijeka, iz vremena u kojem je crkva svojim utjecajem prožela cjelokupan javni i privatni život pučanstva. Budući da su bratstva ustanove crkvenog podrijetla, formirale su se u crkvama. No, crkvene odredbe u bratstvima bile su često samo plašt da se prikriju druge odredbe i drugačija djelovanja. Ljudi koji su pripadali istim zvanjima ili koji su bili međusobno vezani jednakošću u nekakvim interesima, udruživali su se, a da im to udruživanje ne bude s kojekakvih razloga zabranjeno, stavljali su ga pod okrivlje crkve. Bitno je spomenuti da su članovi bratstva u Trogiru bili samo svjetovnjaci, dok su bratstva na drugim područjima u svoje redove primala i svećenike.

Članovi bratava imali su svoja odijela, tj. tunike koje su bile različite boje, ovisno o pojedinom bratstvu. Krajem prošlog stoljeća u Trogiru je aktivno *bratstvo* sv. Sakramenta (prije sv. Duha, pa su se zbog toga članovi i nazivali Duhovljani), *bratstvo* Gospe od Karmena i *bratstvo* sv. Jakova. Jakovljani i, kako to narod kaže, Duovljani imali su tunike boje slonove kosti, dok su Karmelitani imali tunike tamnocrvene boje. Koliko je bratsava kroz povijest bilo u Trogiru, teško je odrediti. Pojedina su se bratstva gubila, dokidala, a druga opet nicala i razvijala se. Možemo samo konstatirati da su u povijesti najznačajnija bila slijedeća bratstva: *bratstvo* sv. Kuzme i Damjana, *bratstvo* Djevice Marije, *bratstvo* sv. Mihovila, *bratstvo* Svih Svetih i *bratstvo* sv. Roka.

Francuzi su 1806. godine ukinuli sva bratstva, no ona su poslije njihova odlaska ponovno oživjela.

Dvadesetih godina prošlog stoljeća gotovo da zamire društvena djelatnost bratstava. Da nije njihove tunike te njihova prisustva na crkvenim svečanostima i pogrebima, za društveni život bratstava teško da bi se i znalo. Međutim, ono što je u smislu ovog rada najvažnije, pjesme bratstava još postoje. One u to vrijeme žive unutar njihovih organizacija, koje ih ljubomorno čuvaju. Te pjesme su bitno obilježje njihove samorodnosti. »Bratimi« su veoma osjetljivi kada je u pitanju pjesma, stoga se bratstva dokazuju i među sobom takmiče u što ljepšem pjevanju. Pri tome su uočljiva dva načina pjevanja bratstava, a svaki je od njih ovisio ponajviše o unutrašnjoj socijalnoj strukturi članova bratstva.

Članovi bratstava sastajali su se u svojim crkvama na Veliki petak, navečer oko sedam sati. Tu su jedan drugome uzajamno opraštali uvrede i međusobno se mirili pred ostalim drugovima. To je bio jedan od najznamenitijih trenutaka u životu »bratima«.

U to vrijeme, potkraj šezdesetih godina prošlog stoljeća, hrvatski glazbeni pisac, folklorist i skladatelj Franjo Kuhač (1834—1911) zapisivao je narodne napjeve u Dalmaciji. Međutim, kako Kuhač nije zapisivao narodne napjeve u Trogiru, nemamo nikakve koristi od njegovih zapisa u smislu bilo kakvih saznanja o trogirskim narodnim napjevima tog vremena. Možemo samo nagađati koji su se napjevi pjevali u Trogiru prema zapisima koje je Kuhač učinio u Kaštel-Starom, samo desetak kilometara udaljenom od Trogira. On je među ostalim zapisao u K.-Starome napjeve *Lipa li si moja Mare* i *Razboli se Jado* (notni primjeri 1 i 2 u ovom radu). Varijante istih napjeva nalazimo u zapisima Ivana Bozzottija zapisane 1906. godine u Trogiru pod naslovom *Ti si lipa moja Mare* i *Razboli se Ivo* (not. pr. 3 i 4).

Međutim, 1890—92. godine Ludvik Kuba (1863—1956), češki folklorist, muzikolog i slikar, na svom stručnom putovanju po Dalmaciji, Bosni i Hercegovini posjećuje i Trogir. U Trogiru L. Kuba zapisuje 14 narodnih napjeva (među njima se na različiti tekst pjevaju dva ista napjeva).

On o svojim dojmovima sa spomenutog putovanja piše:

»Narod pjeva, čitav narod pjeva, ali nikad za to da ga slušaju, da mu plate ili da mu se dive. Pjeva da pjeva, da ugodi želji srca svoga, pjeva želji za volju... Pjevaju, dakle, svi, pjevaju pri zabavi i poslu, svagda, ne samo iz unutrašnje potrebe već i za unutrašnji cijel...«⁸

Ludvik Kuba zapisuje napjeve višeglasno, upravo onako kako su pjevani na terenu, pa je stoga uočljiva harmonijska struktura napjeva pjevanih u to vrijeme u Trogiru:

— svi napjevi su u durskom tonskom načinu,

— harmonijski osnov čine tonički i dominantni trozvuk (rijetko kada četverozvuk), uključujući češće, ali ne u tolikoj mjeri kao prva dva, subdominantni trozvuk,

— unutrašnja je struktura, što se tiče vođenja glasova, jednostavna. Melodija napjeva je praćena donjim glasom skoro uvijek u terci, a basu je prvenstveno zadaća da jasno označi trozvuk (rijetko kada četverozvuk), bilo u temeljnom obliku ili pak u kvartsekstakordu (rjeđe),

— redovito nailazimo na troglasnu homofonu građu, s izuzetkom napjeva *Vesela radosti krunovito blago* (četveroglasna homofona građa, not. pr. 5 u ovom radu) te napjeva *Evo sam ti došao* koji je zapisan jednoglasno.

Vanjska konstrukcija višeglasnih napjeva ima glavnu karakteristiku u tome što sve napjeve počinje jedan glas dok mu se tokom napjeva drugi pridružuju. Karakteristični su slučajevi:

a) da se vodećem glasu pridružuju ostala dva na početku drugog melostiha,

b) da se drugi glas pridružuje prvom u toku prvog melostiha, bas dolazi na početku drugog melostiha,

c) da se drugi glas pridružuje prvom pri kraju prvog melostiha, a da bas dolazi na samom kraju prvog melostiha.

Od trinaest različitih napjeva L. Kuba je zabilježio sedam napjeva koje izvode muškarci, četiri koje izvode djevojke i jedan napjev koji pjevaju i muškarci i djevojke (not. pr. 6 i 7). Za jedan napjev nije ostavio pribilješku u tom smislu. Međutim, ako bismo zaključivali po tekstu, moglo bi se pretpostaviti da su ga pjevali muškarci (napjev *Evo sam ti došao*).

Na žalost, L. Kuba nije zapisao i kazivače napjeva, što je velika šteta, jer smo lišeni podataka o ljudima koji su pjevali dotične napjeve, o njihovoj socijalnoj pripadnosti, zanimanju, godinama starosti i o drugim činjenicama potrebnim za temeljitije poznavanje i prosuđivanje mjesta i uloge pojedinih napjeva u lokalnoj glazbenoj tradiciji.

Ipak nam L. Kuba daje neke interesantne podatke o pjevačima, kada piše da stariji ljudi malo drugačije pjevaju te da njihove pjesme nije lako zapisao iz razloga što ih je teško nagovoriti na pjevanje. S druge strane, prema pisanju L. Kube, ima pjevača koji se »umijećem svojim previše gizdaju, preobjesni su...« te »cifraju svoj part neobično svračajući na sebe pažnju«⁹ (not. pr. 8).

Ludvik Kuba u svom djelu *Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji*¹⁰ tvrdi da dalmatinski gradovi u svojim napjevima »imaju glazbu«, a sela dalmatinske zagore riječ, sliku, misao i poeziju. L. Kuba ima utoliko pravo što zbilja gradski dalmatinski napjevi privlače glazbenim elementom, ali ne bi trebalo da ta činjenica negira postojanje napjeva u dalmatinskoj zagori gdje je glazba u prvom planu. Štaviše, takvi napjevi u dalmatinskoj zagori nisu rijetkost. Što se tiče trogirskih napjeva, u njima su sjedinjene obje Kubine tvrdnje (not. pr. 9, vidi tekstove napjeva iz Kubina djela *Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji*, navedene, ispod notnih primjera, u ovom radu).

U ovo vrijeme u Trogiru se pjevaju i pripovjedne pjesme. Poznato je da su se pjevale pjesme iz *Razgovora ugodnog* Andrije Kačića Miošića. Majke su ih često pjevale djeci kao priče ili kao spavanke.¹¹

Petnaest godina nakon L. Kube, točnije 1906. godine, u Trogiru zapisuje trogirske narodne napjeve maestro Ivan Bozzotti. Da bi se lakše shvatila raznolikost Bozzottijevih zapisa u smislu njihova podrijetla, mora se reći tko je bio I. Bozzotti.

Ivanov otac Josip Bozzotti (1830—1890) rođen je u Milanu (Italija). Došao je u Trogir 1854. godine kao član jedne putujuće glazbene družine.¹² Kako mu se Trogir svidio, zatražio je u njemu zaposlenje kao orguljaš. Dobivši zaposlenje, oženivši se, stalno se nastanio u Trogiru. Važno je istaći da je Josip Bozzotti, iako Talijan, pristao uz narodne vođe, uvjeren da je pravo i istina na strani narodnjaka. Bavio se sklapanjem i skladao je napjeve patriotskog i duhovnog sadržaja, pisane u maniri tadašnjih talijanskih skladatelja.

Ivan Bozzotti se rodio u Trogiru 1859. godine. Iako glazbeno talentiran, prilike mu nisu dozvoljavale da se njegove sklonosti i darovitosti jače razviju, ali za Trogir značio je više od učitelja glazbe i orguljaša.¹³ Bio je personifikacija čitavog glazbenog života sve do svoje smrti (1935), za preko pedeset godina umjetničkog djelovanja. Kao skladatelj pisao je prema uzorima prema kojima mu je i otac pisao. Izdao je u vlastitoj nakladi knjižicu s devet nabožnih pjesmica (1905. godine), koje je osim triju pjesmica nepoznatih autora

uglazbio sam I. Bazzotti.¹⁴ Za svoj rad dobio je niz priznanja, čak je bio odlikovan crnogorskim ordenom Danilova reda.

Ivan Bozzotti već spomenute 1906. godine zapisuje u Trogiru 55 napjeva. Kajdanka¹⁵ u kojoj je Bozzotti zapisao te napjeve sačuvala se do dana današnjeg zahvaljujući maestru Andru Sentinelliju (1897—1970), a danas je vlasništvo klape »Trogir«.

Kazivači zapisanih napjeva su uglavnom nepoznati. U kajdanci postoje podaci o kazivačima za samo deset napjeva. Tako znamo da je devet napjeva Bozzottiju ispjevao Mate Stipčić, a jedan napjev Darinka Demicheli. Bozzottijevi zapisi su uglavnom dvoglasni (u kajdanci se nalazi osam jednoglasnih zapisa), troglasnih nema.

U kajdanci nailazimo većinom na napjeve koji podrijetlom nisu s dalmatinskog područja (not. pr. 10, 11, 12, 13). Mnogi od tih napjeva nisu se zadržali do dana današnjeg u živoj glazbenoj vokalnoj praksi stanovnika grada Trogira. Po pričanju ljudi iščezli su iz Trogira neposredno poslije nego što su bili zapisani. Ne susrećemo ih ni u zapisima L. Kuba.

Kako su se onda u dotičnom vremenskom periodu našli u Trogiru?

Odgovor najvjerojatnije treba tražiti u slijedećim konstatacijama koje se temelje na kazivanju starijih ljudi.¹⁶

Godine 1902. osnovano je Hrvatsko pučko-prosvjetno društvo »Berislavić«. Predsjednik Društva bio je Ivan Belas, a glazbeni voditelj maestro I. Bozzotti. Na tiskanoj pozivnici od 30. lipnja 1902. godine piše:

»S toga ovime je do časti podpisanome pozvati Vaše p. n. gospd. sa obitelji, dabi izvolilo prisustvovati prvoj bratskoj svečanosti našeg mladog hrvatskog društva.«¹⁷

Kako je to vrijeme narodnog pokreta, zadaća je Društva da za buđenje nacionalne svijesti na programu ima u prvom redu slavenske napjeve i budnice. Iako je Ivan Bozzotti kao i njegov otac pristupio narodnom pokretu, još uvijek je »mislio talijanski«. Nije znao ni valjano govoriti hrvatski. Zaokupljala ga je talijanska glazba tako da o slavenskoj u to vrijeme nije bio dovoljno upućen.

Kako je onda pribavljan repertoar potrebit HPPD-u »Berislavić«?

U to vrijeme, s istom zadaćom koju je sebi postavilo i HPPD »Berislavić«, u Trogiru su gostovala mnoga tamburaško-pjevačka društva iz tadašnje banske Hrvatske i priređivala koncerte na Narodnom trgu. Tada bi I. Bazzotti sa svojim pjevačima (npr. Mate Stipčić je pjevac u Bozzottijevu crkvenom zboru) slušao te koncerte, pa je kasnije zapisivao napjeve s tih koncerata po sjećanju ili po sjećanju svojih pjevača. Poslije bi te napjeve preradio i uvrštavao u program HPPD »Berislavić«.

Ostali napjevi u kajdanci imaju karakter trogirske, odnosno dalmatinske narodne pjesme. Ni ti napjevi, naravno, nisu lišeni raznih utjecaja o kojima ću kasnije reći više. Interesantno je spomenuti da u spomenutoj kajdanci maestra Bozzottija nailazimo i na napjeve koje je već 1890—92. godine L. Kuba zapisao u Trogiru. To su napjevi *Blagodarni otče* (not. pr. 14 i 15) i *Ovde je moja polača*, koja u Kubinim zapisima ima naslov *Ovo je moja poljica* (not.

pr. 16 i 17). Također u Bozzottijevim zapisima nalazimo i jednu varijantu Kubina zapisa *O moj Bože*, samo pod naslovom *Noći, noći* (not. pr. 18 i 19).

U kajdanci I. Bozzottija je i napjev *Kad sam bila* (not. pr. 20) koji je interesantan po tome što se na melodiju napjeva, koju je najčešće izvodila Narodna glazba, plesao tada najpopularniji ples »Šotić« (Schottisch). Plešući, plesači su pjevali tekst napjeva.

U vrijeme kada nastaju Bozzottijevi zapisi, tj. 1906. i 1907. godine, Vladoje Bersa (1864—1927) na putu po Dalmaciji zapisuje narodne napjeve, ali zaobilazi Trogir. Šteta je što V. Bersa iz nepoznatih razloga nije posjetio Trogir, jer je serioznije i kritičnije pristupao zapisivanju narodnih napjeva nego Bozzotti. Tako smo ostali bez mnogih napjeva, bez podataka o njima i o njihovim kazivačima.

Ipak u Bersinoj knjizi *Zbirka narodnih popievaka (iz Dalmacije)*¹⁸ ima nekoliko napjeva koji se nalaze i u Bozzottijevoj kajdanci, istini za volju, ne potpuno identičnih (not. pr. 21 i 22).

Razlog tome treba tražiti u činjenici da su Bozzotti, otac i sin, kao glazbenici bili vrlo aktivni i u Donjim Kaštelima, potpomažući tamošnje narodne glazbe svojim stručnim znanjem. Oni su i nekim kaštelanskim kapelnicima bili učitelji, npr. Ivanu Berketu (1873—1961) u Kaštel-Novom. Možda su kaštelanski kapelnici preko Bozzottija upoznali trogirске narodne napjeve pa ih poslije pjevali kao svoje. Međutim, ne treba isključiti ni mogućnost da je I. Bozzotti te napjeve čuo u Kaštelima te ih zapisao u svoju kajdanku. I jedna i druga pretpostavka je moguća. Ipak činjenica da je Ivan Berket, učenik Josipa i Ivana Bozzottija, kazao V. Bersi napjev *Oj selice lastavice*, čiji je tekst prijevod talijanske popularne pjesme *Rondinella pellegrine* C. Grossija, a sam napjev posve talijanskog kova,¹⁹ ukazuje na to da je Ivan Berket taj napjev, a s njim i neke drug napjeve, najvjerojatnije čuo od svojih učitelja, trogirskih kapelnika, koji su kao Talijani dobro poznavali talijansku glazbu.

Bersa je također, po kazivanju I. Berketa, u Kaštel-Novom zapisao napjev *U se vrime godišta*. Jedna varijanta ovog božićnog napjeva, koji nalazimo u mnogim dalmatinskim mjestima, pjevala se (i još se pjeva) i u Trogiru. Neznatna je razlika između Bersinog zapisa iz Donjih Kaštela i zapisa autora ovog rada napravljenih u Trogiru (not. pr. 23, 24, 25). Htio bih upozoriti na to da su razne varijante ovog napjeva raširene te da se pjevaju u mnogim zemljama Evrope (not. pr. 26), pa čak i u SAD.²⁰

Sve to ukazuje na vjerojatnost da su se mnogi napjevi koje je Bersa zapisao u Donjim Kaštelima pjevali i u Trogiru kao trogirski narodni napjevi, mada čvrstih dokaza za to nema, a neka dublja analiza u tom smislu nije predmet ovog rada.

U Trogiru se 1908. godine osniva društvo »Hrvatski sokol«. Mladost oduševljava sve što je narodno, tradicionalno. U gradu djeluju čak četiri društveno-kulturne organizacije i to: *Narodna glazba*, *Hrvatsko pučko-prosvjetno društvo »Berislavić«*, *Hrvatski sokol*, *Narodna štionica*. Već iduće 1909. godine, 11. srpnja, HPPD »Berislavić« osniva knjižnicu pod imenom »Ivan Lučić«. Postoje i spontane grupe pjevača, kao npr. grupa pjevača u kojoj su pjevali Ljudevit Buble-Lode (1874—1957), Krispin Piščuti (1857—1935), Vicko Madi-razza (1873—1939), Mijo Buličić (1876—1931) itd. Oni su kao pjevači crkvenog

kora i pjevači HPPD »Berislavić« pjevali uglavnom pjesme zbornog karaktera, držeći da mi ne služi na čast pjevati trogirski narodne napjeve za koje su smatrali da su isključivo svojina težaka.²¹

Početak I. svjetskog rata, 1914. godine, rješenjem Kotarskog Poglavarstva u Splitu, zabranjuje se rad HPPD »Berislavić« zbog nelojalnosti Habsburškoj Monarhiji. Trogirski narodni napjevi za vrijeme prvog svjetskog rata nisu zamrli. Oni i nadalje žive, ponajviše među težacima kao nedjeljiv dio njihove svakodnevnice. Vrijedno je spomenuti da se u to vrijeme, pa i kasnije, u Trogiru pjevala pripovijedna pjesma *Visu glasni viteže*.²²

Odmah po završetku I. svjetskog rata obnavlja se i HPPD »Berislavić«, koje sada djeluje pod imenom Pučko-prosvjetno društvo »Berislavić«. No, kako su se izmijenile političke prilike dolaskom jugoslavenske buržoazije na vlast, tako su se izmijenile i prilike u PPD »Berislavić«. Od naprednog društva »... isto se pretvorilo u reakciono u službi vladajuće srpske buržoazije...«²³ (PPD »Berislavić« prestaje s radom početkom II svjetskog rata.)

Godine 1919. osniva se Hrvatsko pjevačko društvo »Kolo«, koje djeluje pod umjetničkim vodstvom maestra Andre Sentinelle.²⁴ Prvi predsjednik HPD »Kolo« bio je Vinko Madirazza (1890—1954). Međutim, suočeno s nizom teškoća, ne nailazeći na podršku tadašnjih vlasti, Društvo poslije nekoliko godina djelovanja prestaje s radom.

Oko 1921. godine u Trogiru djeluje *prvi organizirani vokalni kvartet za narodne pjesme* koji čine pjevači: Vicko Piščuti (1896—1974), I. tenor, Mladen Slade (1895—1977), II. tenor, Augustin Kalebota (1894—1928), I. bas i Vicko Slade (1891—1929) II. bas. U kvartet se povremeno uključuje i Božo Betica (1895—1943?), I. bas. Voditelj im je bio Tripo Senkić (1895—1923), sin Stjepe Senkića koji je s porodicom došao u Trogir 1910. godine i dobio zaposlenje kao općinski tajnik. Interesantno je da Tripo Senkić nije bio po profesiji glazbenik već pomorski kapetan, ali zbog bolesti nije mogao ploviti.

Pjevači trogirskih narodnih pjesama pjevali su i prije i poslije navedenog kvarteta isključivo a cappella.

Nakon smrti Vicka Slade i Augustina Kalebote, Mijo Buble (1903) osniva drugu skupinu pjevača čiju okosnicu čine: Mijo Buble, I. tenor, Ante Emer (1903—1943), II. tenor, Lovre Sasso (1901—1941), bas, Blaž Slade (1902—1972), bas i Mladen Slade, bas. Njima se poslije priključuju Toni Buble-Bogić (1909), I. tenor, Kuzma Buble-Rošo (1902—1974), II. tenor, Mate Alajbeg (1906), II. tenor te basovi Lovre Svilan (1904—1939), Marko Pomenić (1900—1973), Pere Kolega (1898) i Vjeko Betica (1909). Ova skupina pjevača djeluje do drugog svjetskog rata.

Kako su mnogi od njih bili članovi HPD »Kolo«, na njihov način pjevanja u mnogo čemu je utjecao i repertoar i način pjevanja spomenutog društva. Kada bi gore navedena skupina pjevača pjevala spontano, pjevala je *troglasno*, a kada bi pjevala pjesme s repertoara, koje je imalo za svog postojanja HPD »Kolo«, pjevala bi *četveroglasno*.²⁵

Uporedo s ovom postoje između dva rata i druge skupine pjevača sastavljene pretežno od težaka, na koje nema utjecaja pjevanje zborova kulturno-umjetničkih društava. Ove skupine pjevaju trogirski narodne pjesme, kao npr. napjev *Projden kroz Pasike* (not. pr. 27). Taj se napjev pjevao u to vri-

jeme kao koračnica dok su pjevači išli iz jedne konobe u drugu ili iz jedne serenade u drugu.

U Pasikama (zapadni predio grada Trogira) djeluje prije prvog svjetskog rata pa i desetak godina poslije njega skupina pjevača čiju su okosnicu činili: Nikola Buble-Rošo (1888—1955), I. tenor, Anton Šantić-Pinči (1866—1950), II. tenor, Lovre Kandija (1873—1949), bas i Anton Frana (1889—1943), bas.

Svoj doprinos u očuvanju trogirskih narodnih napjeva dala je i skupina pjevača zvana »Puntari«.²⁶ Okosnicu te skupine pjevača 1924. godine čine braća: Ive Zelalija (1896—1966), I. tenor, Ante Zelalija 1900—1969), II. tenor, te Mate Zelalija (1904—1973), bas.

Na Čiovu²⁷ početkom ovog stoljeća djeluje skupina pjevača u okolici crkve sv. Josipa, tzv. »Osibari«. Tu su skupinu pjevača sačinjavali: Vicenco Buličić (1869—1943), Vicko Brešan-Pešić (1894—1951), Luka Rožić (1878—1962), Pere Geić (1863—1949), Felicij Brešan (1858—1938), Pere Rožić-Poluš (1866—1946), Josip Buličić (1870—1942), Mijo Buličić (1876—1931), Tudor Brešan-Kic (1886—1971) i dr. Oni spontano djeluju do početka drugog svjetskog rata.

U težnji da osvijetlim atmosferu u kojoj su djelovali gore spomenuti pjevači, bilježim ovo kazivanje starijeg Trogirana:

»... Težaci bi se poslije napornog tjednog rada nedjeljom ujutro uredili, *prominili košulju*, marendali te bi otišli na misu vršiti svoje vjerske dužnosti. Poslije ručka žene bi im dale *ofirtu*, te bi otišli u *tovirnc*, gdje bi se društva spontano sakupljala. Netko bi donio suhi kolač, netko kruh, netko slane srdele a bio je običaj da pojedine žene skuhanju *čičer* ili noge od janjca, ili pak *lovine*, te bi to nosile u tovirne i prodavale.

Kap po kap, čaša po čaša, ljudi bi se, netko manje netko više, napili i tu bi, u tovirni, pala prva pjesma koja bi se nastavila do kasnih sati na ulici, ispod ferala ili ispod prozora žene ili djevojke.

Najviše bi se pjevali napjevi: *Je da bis mi rastvorila* i *Oj slaviću* (not. pr. 28 i 29). Pjevalo se isključivo troglasno.²⁸ Za najbolje skupine pjevača važile su one koje su imale dobre base, tj. one kojima je — *para bas*. Oni ljudi koji su se držali *finijima* nisu se priključivali ovim skupinama pjevača — težaka. Oni su nedjeljom i blagdanom odlazili u *butigin*. Pjevali su samo u *skuli*.«²⁹

Prikupljajući materijal za ovaj rad, zabilježio sam kazivanje Ivana Rubignonija (1894) koje ukazuje na postojanje još jedne spontane grupe pjevača sa Čiova, iz okolice crkvice sv. Petra, koja je također djelovala početkom ovog stoljeća. On mi je o tome pričao:

»Sjećam se da je do prvog svjetskog rata svake nedilje i blagdana uvečer klapa čiovskih težaka pjevala ljubavne pjesme sa lipim napjevima i glasovima, a sastajali bi se na *Skalice* (predio oko početka mosta koji spaja Čiovo s Trogirom) poslije prijateljskog razgovora uz čašicu dobra vina u konobama težačkim.

Svaki put bi počeli sa:

Dobra večer Uzorita
koja resis rajske dvore
rajske dvore
i prilipe prsi tvoje
koje cu ji celivati.

Da je bilo razumijevanja prije prvog svjetskog rata — kako ga danas Vi imate — danas ne bi bilo potrebno da tražite pučke ljubavne pjesme po našim selima.«

Poslije prvog svjetskog rata spontana grupa pjevača, o kojoj je gore bilo riječi, i dalje postoji. Tada je predvode pjevači Jakov Bilić-Karlo (1888), II. tenor i Ante Lučin (1895), I. bas.

Kada je 1935. godine umro maestro I. Bozzotti, na njegovo mjesto kapelnika Narodne glazbe nastupa maestro Andro Sentinella (A. Sentinella je neko vrijeme od 1922. do kraja 1924. g. već radio s Narodnom glazbom). Za razliku od I. Bozzottija, koji je favorizirao skladbe talijanskih autora, vrlo vjerojatno, po njegovu shvaćanju, zbog kantabilnosti, A. Sentinella je u programu Narodne glazbe unosi pretežno djela slavenskih autora. Razlog tome treba tražiti u činjenici da se A. Sentinella školovao u Pragu³⁰ te da je neko vrijeme bio učenik češkog skladatelja i dirigenta Cyrila Metoděya Hrazdīre (1868—1926), dok je taj bio zborovoda Pjevačkog društva »Zvonimir« u Splitu.

Godine 1937. osniva se u Trogiru prosvjetna organizacija Hrvatske seljačke stranke »Seljačka sloga«. Skupa s članovima HSS u formiranju Društva učestvuju i Komunistička partija, pošto je rukovodstvo HSS prihvatilo uvjet partijske organizacije da u rukovodstvu Društva bude pet članova Komunističke partije i četiri člana HSS.³¹ Za predsjednika Društva izabran je tadašnji sekretar partijske organizacije u Trogiru Ivan Maravić-Pavela (1896—1968). U okviru Društva osnovan je i pjevački zbor u kojem su bili većinom članovi KP i SKOJ-a.³² Međutim, kada je trebalo da I. Maravić-Pavela po direktivi Pokrajinskog komiteta Komunističke partije uđe u listu Saveza radnika i seljaka prilikom općinskih izbora, centralno rukovodstvo »Seljačke sloge« iz Zagreba raspustilo je ogranak te prosvjetne organizacije u Trogiru. Odmah zatim krajem 1937. i početkom 1938. godine partijska organizacija u Trogiru radi na ponovnom osnivanju Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo«. Kada je Društvo osnovano, u njegovu rukovodstvu bili su većinom članovi i simpatizeri Komunističke partije. Predsjednik Društva bio je dr. Niko Bratanić, a glavni organizator za koncerte i probe Franko Buble-Batala (1897—1960), koji je bio i rukovodilac recitatorske grupe. Glazbeni rukovodilac Društva bio je Andro Sentinella. Samo godinu dana poslije osnivanja, HPD »Kolo« broji oko 400 što radnih što potpomažućih članova.³³ Pod motivacijom da širi komunističke ideje, državna vlast pokušava rasturiti Društvo. Zbog toga se po potrebi organiziraju i tajne probe.³⁴ Početkom drugog svjetskog rata HPD »Kolo« prestaje s radom.

Godine 1938. antagonistički blokovi u političkom strujanju u gradu, kao odraz zatrovanih općih prilika u zemlji, dovode do rascjepa pučanstva, a s tim u vezi do rascjepa Narodne glazbe. Kao rezultat konkurencije, koja ima

političku pozadinu, jesu javne priredbe. Tako je 1933. godine Jugoslavensko sokolsko društvo u Trogiru javno izvelo Tijardovićevu operetu »Mala Floramy«. U opereti su, osim Branka Kovačića, Spličanina, legendarnog šjor-Bepa Pegule, skoro sve uloge pjevali Trogirani. Orkestar su sačinjavali članovi vojne glazbe iz Šibenika.³⁵

Strahote drugog svjetskog rata nisu dozvolile Trogiranima da se u bilo kojem vidu bave organiziranim pjevačkim tijelima. Misli o sudbini najbližih (svaki četvrti Trogiranin bio je učesnik NOB-a) istisnule su želju za bilo kojom vrstom glazbene aktivnosti. Jedino su se ljudi prilikom odlaska u partizane, ako je to bilo moguće, ispraćali tihom pjesmom. Tako sam u Arbaniji, selu udaljenom oko tri kilometra od Trogira, zapisao 1975. godine napjev *Iz moga rodnog kraja*³⁶ koji se pjevao u gore spomenutoj prilici (not. pr. 30).

Ratne godine uništile su mnoga materijalna i kulturna dobra, ali nisu uništila živu želju da se negdašnja dobra opet obnove. Radost oslobođenja i osjećaj da je Trogir u socijalističkoj zajednici rodili su želju da se što prije obnove kulturno-umjetnička društva.

Narod, naročito omladina, daje svoj doprinos da se ubrza obnova ratom porušene općine i grada. Zavladao je udarnički zanos. Pjevaju se borbene pjesme, pjesme zanosia i obnove. Borci i omladinci brigadiri donose ih u Trogir. Najčešće se pjeva prilikom dobrovoljnih radnih akcija za obnovu grada. Pjevaju se pjesme: *Oj Mosore, Mosore, Marjane, Marjane, Po šumama i gorama, Budi se istok i zapad* i dr.³⁷

Čula bi se, ali vrlo rijetko, pjesma starih težaka, koji bi izvijali trogirske narodne napjeve. Obnavlja se 1947. godine HPD »Kolo« i od tada djeluje pod nazivom *Radničko kulturno-umjetničko društvo »Kolo«* s dramskom, baletnom, folklornom i pjevačkom sekcijom, a u sklopu istog djeluje i Narodna glazba.

Mjeseca prosinca 1947. godine skladatelj i dirigent Antun Dobronić (1878—1955) zapisuje narodne napjeve na području Splita, Kaštela i Trogira. On u Trogiru zapisuje 52 narodna napjeva od kojih je 19 crkvenih i 33 napjeva svjetovnog karaktera.

Neke od tih napjeva susrećemo već u zapisima I. Bozzottija iz 1906. godine. Doduše, zadržavajući isti harmonijski tok, imaju neznatno izmijenjenu melodiju i ritam (not. pr. 31 i 32). Neke pak trogirske napjeve koje je zapisao A. Dobronić susrećemo i u kasnijim zapisima, zapisima Duška Geića (1943) i autora ovog rada, kao npr. napjev *Oj slaviću koj' propivaš*. Jednu varijantu istog napjeva zabilježio je i I. Bozzotti 1906. godine pod istim naslovom (not. pr. 33, 34 i 29).

Zapisi iz toliko različitih razdoblja (1906, 1947. i 1971) pokazuju da je napjev *Oj slaviće koj' propivaš* doživio određene promjene, određen razvoj. Definitivno nepromjenjiv oblik imaju, naime, samo oni napjevi koji nisu više prisutni u narodnom životu i običajima.

Interesantno je da se u Dobronićevu zapisu na melodiju napjeva (tj. pjevanje pjesme) *Oj slaviću koj' propivaš* pjeva tekst pjesme *Noći, noći*, koji nalazimo i u Bozzottijevoj kajdanci iz 1906. godine, ali u Bozzottijevu zapisu s drugom melodijom. U svojoj bilješci uz zapis A. Dobronić sam ukazuje na činjenicu da

onu je kazivač na gotovo istu melodiju pjevao i *Noći, noći* i *Oj slaviću koj' pro-pivaš*; oba su teksta u simetričnim osmercima.

Treba istaknuti izjavu Antuna Dobronića koju je dao za vrijeme zapisivanja narodnih napjeva u Trogiru:

»Vi Trogirani i ne znate koje blago, što se tiče narodnih napjeva imate u Trogiru.«³⁸

Zbirka pučkih »Popievaka« Split — Kaštela — Trogir Antuna Dobronića nalazi se u arhivskoj zbirci Zavoda za istraživanje folklor — Zagreb pod bro-jem 57 N.

Na Veliki petak 1946. godine »bratimi« su, svaki iz svoje »skule« posljednji put krenuli, koračajući sporo — s noge na nogu (davajući tako sebi tempo za pjesmu) — a onda su »ispod zvoni« (ispred Radovanova portala u katedrali sv. Lovrijenca ili, kako je narod obično zove, sv. Ivana) pjesmom pokazali svoju postojanost. Karmelitani, Duhovljani i Jakovljani su otpjevali *O priliko svemogoga*, prepuštajući narodu okupljenom na »Pijaci« da pljeskom označi koje je bratstvo po njihovu mišljenju *akordanije* pjevalo. Tih se godina, čula i posljednja »Dača« (pjevao ju je Blaž Šantić — Šura, 1878—1956). »Dača« je bio napjev koji bi »bratimi« pjevali prilikom pokopa člana bratstva.³⁹

RKUD »Kolo« od 1956. godine, nakon što se od njega odvaja glazbena sekcija (1954) i dramska sekcija (1956) koje nastavljaju rad samostalno kao Narodna glazba i Amatersko kazalište, radi kao pjevačko društvo pod nazivom *Radničko pjevačko društvo »Kolo«*, a od 1967. godine ponovno djeluje kao *Radničko kulturno-umjetničko društvo »Kolo«*.

RPD »Kolo« 1956. godine doživljava krizu te privremeno prestaje s radom. Društvo nije djelovalo cijele 1956. godine. Iz zapisnika⁴⁰ s godišnje skupštine Društva održane 27. veljače 1958. godine može se pretpostaviti da su za prestanak rada Društva najglavniji bili slijedeći uzroci:

- a) zapostavljanje pjevačke sekcije,
- b) nedovoljna umješnost u rukovođenju Društvom,
- c) problem prostorije u kojem bi Društvo radilo,
- d) oskudna financijska sredstva i
- e) nedisciplina nekih članova Društva, tj. neredovito pohađanje probā.

Tih godina (tj. 1956, 1957. i 1958) Branko Ercegović — Kaculo (1914) okuplja pjevače istomišljenike, ljubitelje dalmatinske narodne pjesme. Tako se formira jedna grupa pjevača čije jezgro čine Branko Ercegović — Kaculo, Ante Brešan — (1925), Ivan Puović — Grlin (1911), Nikola Bilić — Dura (1927) i Nikša Bilić — Panto (1937).

Ova skupina pjevača, animirajući svojim pjevanjem i druge ljubitelje dalmatinskih, trogirskih narodnih napjeva, oživljava poslije gotovo dva decenija ponovno tzv. »klapsko pjevanje«.⁴¹ U isto vrijeme počinje spontano djelovati i jedna skupina starijih pjevača okupljena oko Vjeko Betice (1909) i Mije Veselića (1906), koji svojim spontanim pjevanjem također uspijevaju utrgnuti od zaborava trogirske narodne napjeve.

Od tog vremena po prvi put se u Trogiru počinju spontano pjevati narodni napjevi četveroglasno. Po pričanju Branka Ercegovića — Kacula on je, osje-

čajući potrebu da »dâ ulja pismi«, spontano počeo pjevati melodijsku liniju baritona.

Međutim, tek poslije pet godina počinje se razmišljati o nekom organiziranju vidu očuvanja i populariziranja trogirskih narodnih napjeva. Tako se 1963. godine javlja inicijativa da se osnuje skupina pjevača koja bi pjevala trogirske narodne napjeve. U izvještaju o radu⁴² RPD »Kolo« od 7. veljače 1963. godine stoji:

»Potrebno je razmotriti formiranje naše domaće pjesme, i to u izvedbi starijih pjevača pod nazivom Pjevaču naši težaci.«

Koncem 1963. godine zabilježen je podatak⁴³ o prvom službenom nastupu RPD »Kolo« na programu kojeg su bili izvedeni i trogirski narodni napjevi. Napjeve je izveo, kako je to onda navedeno, »Mali zbor narodnih trogirskih pjesama«.

Posljedica je toga osnivanje 1964. godine »Grupe Dalmatinaca« (današnje klape »Trogir«) unutar RPD »Kolo«, koje je tada radilo pod umjetničkim vodstvom dirigenta Josipa Veršića. Grupu su sačinjavali pjevači: Nikša Bilić — Panto (1937), I. tenor, Špire Piteša (1941), II. tenor, Ivan Puović — Grlin (1911), II. tenor, Ivo Čatlak (1941), II. tenor, Stanko Geić (1946) i Ante Padovan (1924), baritoni te Čiril Cvetko (1914) i Živko Šantić — Šura (1946), basovi. Prvi voditelj »Grupe Dalmatinaca« bio je Ivo Marinković, glazbeni učitelj iz Donjih Kaštela. Već iduće 1965. godine, kada se shvatilo da je za dalji napredak »Grupe Dalmatinaca« potrebni zamašniji i organiziraniji rad, za voditelja je angažiran već spomenuti splitski zborovoda Josip Veršić.⁴⁴ »Grupu Dalmatinaca« su tada sačinjavali pjevači: Nikša Bilić — Panto i Joško Šantić — Mičelini (1946), I. tenori, Špire Piteša i Ivo Čatlak, II. tenori, Duško Geić (1943), Stanko Geić i Ante Padovan, baritoni, te Živko Šantić — Šura i Bepo Mirat (1935), basovi. To je bio prvi manji organizirani vokalni ansambl kome je bila prvenstvena zadaća rad na očuvanju i rasprostriranjju starih trogirskih napjeva.

Zatim 1967. godine mješoviti zbor KUD »Kolo« prekida rad. U Društvu nastavlja djelovati samo »Grupa Dalmatinaca«, tada već »Oktet Trogir«, koji od 1969. godine djeluje pod imenom klape »Trogir«.

Učinak klape »Trogir« u radu na očuvanju i propagiranju starih trogirskih napjeva vrlo je velik i značajan. Godine 1971. klapa »Trogir« preko svojih članova zapisuje stare trogirske napjeve u cilju njihova očuvanja i u cilju traženja autohtonog izraza. Tako u periodu od 1971. do 1974. godine D. Geić zapisuje 9 napjeva iz Trogira i okolice (tri napjeva je zapisao u Vinišću). Tim napjevima klapa »Trogir« pridodaje 3 napjeva što ih je zapisao Ljubo Stipišić⁴⁵ u Trogiru (2 napjeva) i Marini (1 napjev) 1968. godine i 12 napjeva koje je zapisao Ivan Bozzotti 1906. godine u Trogir. Sve navedene napjeve harmonizirali su ili obradili, na molbu klape »Trogir«, slijedeći glazbenici: Ivo Tijardović, Ljubo Stipišić, Josip Veršić, Silvije Bombardeli, Eduard Tudor,⁴⁶ Jakov Gotovac, Boris Papandopulo te Nikolaj Žličar.⁴⁷ Dotične harmonizacije i obrade tiska klapa »Trogir« u dvije zbirke: *Pisme staroga Trogira I*, 1972. i *Pisme staroga Trogira II*, 1975. godine.

Smatrajući da zapisima L. Kube, I. Bozzottija, a u novije vrijeme zapisima članova klape »Trogir« i Lj. Stipišića područje Trogira nije iscrpljeno u smislu melografskog materijala, pisac ovog rada 1975. godine u mjesecu svibnju

odlazi na teren, tj. u manja mjesta otoka Čiova, gonjen spoznajom da stari trogirski napjevi moraju biti sačuvani u bližoj okolici Trogira. Ta njegova spoznaja kasnije je dobila potvrdu u izlaganjima kazivača i u samom materijalu, tj. zapisima napravljenim na tom terenu.

Što je pisca ovog rada dovelo do te spoznaje?

Trogir je kao urbana sredina bio centar u kojem su se za brojnih blagdana, svečanosti, »pazara« i sl. okupljali ljudi iz okolnih sela. Oni bi u Trogiru čuli, upoznali i pjevali trogirске napjeve te, prihvaćajući ih, »odnosili« ih sobom u svoje seoske sredine. Kako su ljudi trogirске zagore ljubomorno čuvali svoje napjeve i u tom smislu bili manje podložni vanjskim utjecajima (u trogirskoj zagori egzistirali su i još egzistiraju napjevi karakteristični sami po sebi melodijskom građom, latentnom harmonijom te načinom oblikovanja tonova — »ojkanja«, »treskavica« i sl.), otišao sam u sela otoka Čiova.

Po pričanju kazivača s otoka Čiova⁴⁸ trogirске napjeve »kupili« su oni od jedne do druge konobe, po tovirnama, na »peškariji« i drugdje. Kako ti ljudi nisu bili »zatrovani« ponajprije repertoarom kulturno- umjetničkih društava, a u novije vrijeme programima radija i televizije te raznim smotrama i festivalima, jasno je da su stari narodni napjevi u njihovoj sredini ostali sačuvani.

Tom prilikom zapisao sam 8 napjeva u Okrugu gornjem, 10 napjeva u Arbaniji, 3 napjeva u Slatinama te u samom Trogiru 6 napjeva. Neki od tih napjeva svojim melodijskim i harmonijskim karakteristikama očito ukazuju na nedalmatinsko podrijetlo (not. pr. 35).

Te sam napjeve (izuzevši šest koji ukazuju na nedalmatinsko podrijetlo) sa još tri napjeva zapisana od strane D. Geića 1974/75. godini u Marini i Segetu Donjem te sa 9 napjeva iz Kubinih zapisa iz Trogira i 5 napjeva iz Bozzottijeve rukopisne zbirke, uvrstio u treću zbirku starih trogirskih napjeva, koja je u izdanju klape »Trogir« i KUD »Kolo«⁴⁹ objavljena 1977. godine.

Zbog postojećih različitih stavova o tonalnoj osnovi dalmatinskih pjesama i o načinu obrade njihovih napjeva proširio sam kao urednik zbirke *Pisme staroga Trogira III* krug obrađivača i harmonizatora, pa su se uz već spomenute glazbenike iz prve dvije zbirke u ovoj posljednjoj našli još Vladimir Berdović, Dinko Fio, Igor Kuljerić, Cvjetko Rihtman, Lovro Županović, Miho Demović i pisac ovog rada. To sam učinio s namjerom da se na jednom mjestu u različitim obradama i harmonizacijama prikažu različita mišljenja o tonalnim osnovama dalmatinske pjesme. U tom sam smislu u zbirku uvrstio i Bombardellijevu obradu napjeva *Okrug selo* (isti napjev nalazi se i u prvoj zbirci u harmonizaciji Lj. Stipišića). Šest napjeva je tiskano na način na koji ih je L. Kuba harmonijski zapisao 1890/92, u redakciji Ljube Stipišića.

Tako je treća zbirka, uz zadaću da otme od zaborava trogirске narodne napjeve (zadatak koji je klapa »Trogir« sebi postavila 1971. godine, tiskanjem prve zbirke trogirskih narodnih napjeva) ostvarila još jedan zadatak: konkretnim primjerima, obradama i harmonizacijama prezentirala je mišljenja mnogih naših današnjih glazbenih autoriteta o problemu koje nameće dalmatinska pjesma (npr. pitanje tonalne osnove i, s tim u vezi, i pitanje način obrade napjeva).

Iste godine, tj. krajem 1977, iz tiska izlazi još jedna zbirka trogirskih narodnih napjeva *Pisme i plesovi Trogira i okolice* u kojoj su i instrumentalne melodije starih trogirskih plesova. Zbirku je izdao Folklorni ansambl »Trogir«,⁵⁰ Od 12 napjeva, koliko ih sadrži zbirka, napjevi *Ugradit ću kuću, Bila golubice, Ako si zaspala, Golubice ca u kajbi stojiš* i *Ca će meni život kleti* već su bili tiskani u ranijim izdanjima klape »Trogir«, samo u drugoj obradi i neke pod drugim imenom. (Napjeve u gore spomenutoj zbirci obradili su Ljubo Stipišić i Duško Tambača.) Ostalih sedam napjeva zapisao je D. Geić (u Marini 2, Donjem Segetu 2 te u Trogiru 3).

Instrumentalne melodije »starih trogirskih plesova« obuhvaćaju ciklus melodija za kvadrilju u »obradi M^o A. Sentinelle«, nadalje instrumentalnu pratnju plesa Konse, koja je očito varijanta Bersina zapisa iz Nerežišća s otoka Brača (V. Bersa, *Zbirka narodnih popievaka iz Dalmacije*, Zagreb 1944 godine, str. 17, br. 29) i Kuhačeva zapisa »Hrvatski ples« iz župe u Dalmaciji (F. Kuhač, *Južno-slovenske narodne popievke*, Zagreb 1880. godine, svezak II, str. 364, br. 1163).

Melodije glazbene pratnje navedenih plesova pripadaju glazbenom svijetu centralne i dijelom južne evropske plesne glazbe prošlog stoljeća. Treća instrumentalna melodija je jednoglasni zapis instrumentalne pratnje za »Šotić« iz kajdanke A. Sentinelle (zapis je tiskan u redakciji autora ovog rada).

Početak 1977. godine D. Geić zapisuje u Trogiru koledarski napjev *Ja sam mali rebac* (not. pr. 36). Na jednu varijantu tog napjeva naišao sam u knjizi »Ande, bali e cante dei Venete« Antona Cornoldija, Padova, 1968, što ukazuje na talijansko podrijetlo napjeva.

U Vinišću iste godine D. Geić je imao prilike čuti jednu pripovjednu pjesmu. Na žalost, napjev nije zapisao jer ga je smatrao nezanimljivim. Prema Geićevu pričanju, sa sigurnošću uzimam da se radilo o »obliku kratkog napjeva« (vidi Cvjetko Rihtman *Oblici kratkog napjeva*, Glasnik zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija, Sarajevo, 1963), koji je karakterističan po načinu pjevanja, a u narodu se zove »ko iz knjige«. (Pjevač uzima knjigu i gleda u nju dok pjeva, čak i u mraku traži knjigu. Već Vuk Karadžić spominje tu naviku.) U Vinišću umjesto »ko iz knjige« kažu »ka iz libra«.

Pisac ovog rada također 1977. godine, proučavajući rad i život bratstava u Trogiru, zapisuje napjeve »bratima«. Iako se u osnovi radi o jednom te istom napjevu, ipak su postojale razlike, i to naročito u pjevanju melizama (not. pr. 37, 38 i 39). Bratimi bi na melodiju napjeva na Veliki petak pjevali tekst *O priliko svemogoga*, a kad bi se pričešćivali /na Čiovu u samostanu sv. Križa/, tekst *Križu sveti*.

Na žalost uz sav uloženi trud nisam uspio zapisati melodiju *Dače*. Razlog je vjerovatno u tome što je *Daču* pjevao mali broj ljudi (dvojica, trojica), a njih 1977. godine više nije bilo živih.

Tako je u proteklih 88 godina u Trogiru, odnosno na užem području Trogira zapisano preko stotinu narodnih napjeva koji su nastali iz različitih izvora. Na te izvore ukazat ću ukratko, služeći se kategorizacijom podrijetla dalmatinske narodne pjesme koju je dao Silvije Bombardelli:⁵¹

1. Koral (gregorijanski i sl.)
2. Pjesmarice iz ilirskog vremena i sl.
3. Talijanski izvori i utjecaji
4. Zagorsko pjevanje
5. Masovne pjesme
6. Šlageri sa svojstvima narodne pjesme

Ad 1. Od zapisa trogirskih narodnih napjeva mnogi potječu iz crkvenih izvora, kao npr. napjev *Grlica je propivala* (not. pr. 40). Karakterizira ih silabičan solo nastup vodećeg glasa, poslije čega slijedi akordski nastup troglasnog ili četveroglasnog zbora.

Ad 2. Od pjesama »iz ilirskog vremena«, tj. iz sredine ili druge polovice 19. stoljeća, koje karakterizira stroga strofičnost melodijske strukture, navodim kao primjer napjev *Oj ti ružo rumena* (not. pr. 41).

Ad 3. Trogirski narodni napjevi nisu lišeni talijanskog utjecaja. Ti utjecaji su u nekim napjevima očigledni. Za primjer navodim napjev *Ja sam majko cura fina*, koji je gotovo identičan talijanskom napjevu *Dove sei stato mio bell' Alpino*⁵² (not. pr. 42 i 43).

Ad 4. Za četvrtu kategoriju među trogirskim napjevima ne nalazim napjev koji bi jasno ukazivao na zagorski izvor.

Ad 5. Od trogirskih narodnih napjeva grupi »masovne pjesme« pripada napjev *Iz moga rodnog kraja* (not. pr. 30).

Ad 6. Napjeve okarakterizirane kao »malogradanske turističke pjesme« rijetko nalazimo u zapisima trogirskih napjeva. Ipak bih ukazao na jedan primjer te kategorije. To je napjev *Uspavanka Trogiru* (not. pr. 44).

Htio bih upozoriti i na neke karakteristike u načinu interpretacije trogirskih narodnih napjeva. Kako se raščlanjena socijalna struktura grada Trogira očituje u podjeli grada na zapadni i istočni dio (u zapadnom se dijelu grada nalazi odijeljena pučka četvrt Pasike s pučkim graditeljstvom, dok u istočnom imamo najreprezentativnije objekte sa katedralom i brojnim palačama plemića i građana), tako, analogno tome, način pjevanja trogirskih narodnih napjeva karakteriziraju dva osnovna načina interpretacije (onaj u istočnom i onaj u zapadnom dijelu grada), koja se često isprepliću i nadopunjuju.

U zapadnom dijelu grada, Pasikama, te na Čiovu²⁷ pjevalo se nazalno, ponekad i otvoreno — grleno, s dosta snage. Ovaj način pjevanja gotovo da je potpuno iščezao. Možemo ga još samo ponekad čuti od kojeg starog pjevača u njegovu nepatvorenom obliku. U novije vrijeme klapu »Trogir«⁵³ karakterizira u izvođenju starih trogirskih narodnih napjeva ovakav način pjevanja.

Očito je da je na taj način pjevanja znatan utjecaj vršilo koralno pjevanje (nazalno) i način pjevanja »bratima« (otvoreno — grleno — forte) bratstava Gospe od Karmena i sv. Jakova.

U istočnom dijelu grada pjevalo se mekše, »finije«, najčešće u falsetu. Ovdje je očit snažniji talijanski utjecaj, što je i razumljivo s obzirom na socijalnu i etničku strukturu pučanstva koje je naseljavalo ovaj dio grada. Interesantno je spomenuti da su »bratimi« sv. Sakramenta, takozvani »Duovljani«,

po načinu pjevanja bili bliže interpretaciji koja se njegovala u istočnom dijelu grada. Ta nam činjenica govori i o samoj socijalnoj strukturi »bratima« bratstva sv. Sakramenta, tzv. »Ducvljana«.

Vrijedno je istaći još jedan način pjevanja koji susrećemo po selima otoka Čiova, gdje je narod, asimilirajući trogirске napjeve, pjevao te napjeve (pjeva ih i danas) isključivo otvoreno-forte (vrlo često i fortissimo).

Na kraju bih istaknuo i neke činjenice koje ukazuju na postojeće stanje trogirskih narodnih napjeva.

Dok su trogirski narodni napjevi starim Trogiranima i njihovim precima bili nužni dio svakodnevnice, životna potreba, i dok današnje trogirске klape »Trogir«, »Radovan«,⁵⁴ »Fast«⁵⁵ i »Kanti«⁵⁶ pjevaju iste napjeve, doživljavajući ih najčešće kao dio umjetničke nadgradnje, s ciljem da ih afirmiraju u glazbenoj umjetnosti, dotle za veliki dio Trogirana stari trogirski narodni napjevi danas ne postoje ni u jednom ni u drugom vidu. Trogirani danas svoju naklonost iskazuju prema napjevima ovog vremena, priklanjajući se glazbi zabavne preokupacije. Pred tom činjenicom ne treba bježati — kao što ne treba bježati od stvarnosti. Stoga držim da je starim trogirskim napjevima budućnost u ovim mogućnostima:

1) na koncertnom podiju koji traži od obrađivača, tj. glazbenih stvaralaca, dobru i efektnu umjetničku obradu dotičnog napjeva,

2) na folklornim smotrama, priredbama (gdje se program realizira na pozornici) koje traže ne samo dokumenat vremena nego i efektne glazbene pojave vrlo starih napjeva koji više ne odgovaraju današnjem vremenu, te u

3) posebnom radu glazbenika. Ova se mogućnost opstojanja starih narodnih napjeva nameće sama od sebe a temelji se na činjenici da ljudi, slušaoci i izvođači traže od prošlosti ono što mogu uklopiti u sadašnjost. Tu bi glazbenici, prikladnim harmonizacijama i obradama starih napjeva u kojima intervencije ne bi bile »nametljivo« uočljive, učinili te napjeve lako pristupačnim širem krugu izvođača i slušalaca. Pri tome treba imati na umu da organizirane i stručne akcije u provođenju prijedloga navedenih pod 1) i 2) indirektno utječu na čovjekov ukus i glazbeno-tehnički domet te pridonose ostvarenju većih kvaliteta u trećoj mogućnosti.

BILJEŠKE

¹ Roko Slade-Šilović (1872—1944), *Narodni preporod u Trogiru*. Knjiga je u rukopisu, a čuva se u arhivu Slade-Šilović u Trogiru.

² Roko Slade-Šilović, o. c.

³ Na prve vijesti o postojanju Narodne glazbe u Trogiru (tada Gradske glazbe) nalazimo još u prvoj četvrtini prošlog stoljeća. Prvi kapelnik tadašnje Gradske glazbe je bio Ivan Vidoseo-Coleoni (1789—1857?).

⁴ Pravilnik »Narodne glazbe« trogirске. Nalazi se u Muzeju grada Trogira.

⁵ Duško Geić, *Bakovo, svečanosti jematve*, Bagdala, mesečni list za književnost i kulturu, Kruševac, 1975. godine, str. 36.

⁶ Bako — mitol. starogrčki (Bakchos) i starorimski (Bacchus) — bog vina i veselja.

⁷ Ivan Strohal, *Bratstva (bratovštine) u starom Trogiru*, iz 201. knjige Rada JAZU, 1914. godine.

⁸ Ludvik Kuba, *Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji*, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena /ZNŽO/, sv. III, Zagreb, str. 3.

⁹ Ludvik Kuba, o. c., str. 172.

¹⁰ Ludvik Kuba, o. c., str. 14.

¹¹ Iz rukopisnih bilježaka Roka Slade-Šilovića. Bilješke se čuvaju u arhivu Slade-Šilović u Trogiru.

¹² Mirko Slade-Šilović (1916), *Povijest trogirske glazbe*, referat u rukopisu, Trogir, 1971.

¹³ Mirko Slade-Šilović, navedeni referat.

¹⁴ Ivan Bozzotti, Knjižica nabožnih pjesmica. Nalazi se u Muzeju grada Trogira.

¹⁵ Uspoređujući rukopis iz kajdanke s rukopisom Ivana Bozzottija iz partiture »Pro Patria«, koja se čuva u arhivu Narodne glazbe — Trogir, autor ovog rada u prisutnosti starih glazbara Pina Koca (1906) i Vjeke Betice (1909) ustanovio je 9. svibnja 1978. godine da su rukopisi identični.

¹⁶ Prilikom rada na proučavanju djelovanja HPPD-a »Berislavić« podatke sam dobio od Dare Pasina (1899), Bruna Karežića (1902) i Mije Buble (1903). Prema njihovim tvrdnjama njima su ih saopćili u razgovoru Ljudevit Buble (1874—1957) i Krispin Piščuti (1857—1935), jedni od prvih pjevača spomenutog Društva. 1975. godine na istu mi je činjenicu ukazao i Zvonimir Munitić (1894—1976)

¹⁷ Pozivnica se nalazi u Muzeju grada Trogira.

¹⁸ Vladoje Bersa, *Zbirka narodnih popievaka /iz Dalmacije/*, Zbornik hrvatskih narodnih popievaka, III knjiga, Zagreb, 1944.

¹⁹ Na ovu činjenicu ukazuje i Vladoje Bersa u navedenom djelu, str. 358.

²⁰ Roberto Leydi, *I canti popolari italiani*, Arnoldo Mondadori Editore, Verona, 1973., str. 65.

²¹ Prema kazivanju Dare Pasina i Zvonimira Munitića.

²² Prema kazivanju Antona Lučina (1895). Napjev je govorio o poznatoj bici kod Visa i o austrijskom admiralu Wilhemu Tegetthoffu koji je komandirao austrijskom mornaricom u toj bici.

Pjesma u originalu ima naslov »Boj pod Visom«, a spjevana je po seljaku Šimi Šugaru. U Dalmaciji već u devetoj deceniji prošlog stoljeća postaje pučkom.

²³ Franko Buble-Batala (1897—1960), Ivan Maravić-Pavela (1896—1968), *Za historiju radničkog pokreta u Trogiru*, Split, 1958., str. 2. Djelo je u rukopisu a čuva se u Muzeju grada Trogira.

²⁴ Prema kazivanju Vinka Svilana (1894), jednog od osnivača HPD »Kolo«.

²⁵ Prema kazivanju Mije Buble.

²⁶ Puntar — buntovnik, u Dalmaciji naziv za ljude, pristalice hrvatskog narodnog preporoda u drugoj polovici prošlog stoljeća.

²⁷ Ovdje se misli na predio grada Trogira smještenog na otoku Čiovu. S jezgrom grada Trogira povezan je mostom.

²⁸ Prema kazivanju Antona Lučina, ponekad bi pjevači pjevajući spontano, završni akord zapjevali i četveroglasno. To je, po njegovu pričanju, bio rezultat dije-ljenja (nesvjesnog) basova (na prve i druge). Prema tome jasno je da još nije bila riječ o jednom samostalnom glasu — baritonu.

²⁹ Prema kazivanju Cire Rožića-Poluša (1914).

³⁰ Andro Sentinella nije u Pragu završio više glazbene škole. Uzrok tome najvjerojatnije treba tražiti u njegovoj bolesti zbog koje se morao vratiti u Trogir.

³¹ Prema kazivanju Marina Franića (1909), koji je prije rata (od 1934) bio član partijskog komiteta, a neposredno prije rata (1940) i sekretar partijskog komiteta KPJ u Trogiru.

³² Franko Buble-Batala, Ivan Maravić-Pavela, o. c., str. 19.

³³ Franko Buble-Batala, Ivan Maravić-Pavela, o. c., str. 21.

³⁴ Prema kazivanju Branka Rubignolja (1915) probe su održavane u dvoru njegove kuće na Čiovu. Probama je rukovodio skladatelj i dirigent Silvije Bombardelli (1916). Na tim probama uvijek bavale su se »korske recitacije«.

³⁵ Prema kazivanju Branka Ercegovića-Kacula.

³⁶ Prema kazivanju Vjeke Betice i Pina Koca ovaj se napjev pjevao između dva svjetska rata kao šlager (v. Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 1978, s. v. šlager 2).

³⁷ Prema kazivanju Ćire Rožića-Poluša.

³⁸ Prema kazivanju Mije Buble.

³⁹ Prema kazivanju Mije Buble i Marina Rožića (1904).

⁴⁰ Zapisnik se nalazi u arhivu Nikole Buble u Trogiru.

⁴¹ Taj naziv danas vrijedi samo za pjevanje skupina od pet do sedam, najviše osam (i onda pod uvjetom da postoji samo jedan prvi tenor) pjevača. Ovo »pravilo« postavljeno je u okviru Festivala dalmatinskih klapa Omiš (vidi: »*Neke karakteristike gradske dalmatinske pjesme*«, Silvije Bombardelli, Bilten br. 1, izd. Centar za kulturu općine Omiš, str. 21). Međutim, upotrebljavajući dotični termin, nisam dovodio u vezu broj pjevača s nazivom »klapsko pjevanje«, smatrajući da je ono prvenstveno uvjetovano načinom interpretacije, a ne brojem pjevača.

⁴² Izvještaj o radu Društva nalazi se u Trogiru, u arhivu Nikole Buble.

⁴³ Podatak je izvađen iz Izvještaja o radu Društva od 10. prosinca 1963. godine. Izvještaj se nalazi u Trogiru, u arhivu Nikole Buble.

⁴⁴ Josip Veršić (1928) je bio umjetnički rukovodilac klape »Trogir« od 1965. do veljače 1969.

⁴⁵ Ljubo Stipišić (1938), skladatelj i korepetitor dalmatinskih klapa, iz Splita, bio je umjetnički rukovodilac klape »Trogir« od veljače 1969. do veljače 1972. te od listopada 1974. do listopada 1975. godine.

⁴⁶ Eduard Tudor (1933), dirigent iz Splita, bio je umjetnički rukovodilac klape »Trogir« od veljače do listopada 1972. godine.

⁴⁷ Nikolaj Žličar (1949), dirigent iz Splita, bio je umjetnički rukovodilac klape »Trogir« od listopada 1972. do listopada 1974. te od listopada 1975. do ožujka 1976. godine.

⁴⁸ Pave Uljević (1898) i Karlo Belas (1896—1978) ukazali su mi na navedene činjenice kada sam u svibnju 1975. godine u Arbaniji zapisivao narodne napjeve.

⁴⁹ RKUD »Kolo« 1976. godine proširuje svoju djelatnost (poslije deset godina) te osim klape »Trogir« unutar Društva djeluju: klapa »Radovan«, dječji zbor, mandolinski sastav, sekcija za ozbiljnu glazbu te sekcija za zabavnu glazbu. Društvo radi pod rukovodstvom predsjednika Vlade Rilje (1935) i pod umjetničkim rukovodstvom Nikole Buble (1950), pisca ovog rada.

⁵⁰ Folklorni ansambl »Trogir« osnovan je 1969. godine. Unutar Društva djeluju: folklorna-plesna sekcija, mandolinski, tamburaški i narodni ansambl te klapa »Fast«. Potpunu afirmaciju doživljava pod rukovodstvom predsjednika Šime Ercegovića (1944) te pod umjetničkim rukovodstvom Branka Šegovića (1922), koreografa i etnokoreologa iz Splita, i Nikole Buble, pisca ovog rada. Odlaskom Nikole Buble iz Društva krajem 1975. godine umjetnički je rukovodilac Društva samo Branko Šegović.

⁵¹ Silvije Bombardelli, *Neke karakteristike gradske dalmatinske pjesme*, Bilten br. 1, izd. Centar za kulturu općine Omiš, 1971, str. 15.

⁵² Gianni Malatesta, *Su in montagna /130 composizioni corali/*, Padova, 1972, str. 106.

⁵³ Klupu »Trogir« danas, 1978. godine, sačinjavaju pjevači: Vinko Coce (1954), I. tenor, Duje Coce (1950) i Neno Coce (1958), II. tenori, Stanko Geić (1946), Tonći Frana (1949) i Ante Tomaš (1955), baritoni te Vlado Rilje (1935), Marinko Rožić (1949) i Frane Frana (1957), basovi.

Umjetnički je rukovodilac klape »Trogir« od ožujka 1976. godine Nikola Buble (1950), autor ovog rada, dirigent i etnomuzikolog u Splitu i Trogiru.

⁵⁴ Klapa »Radovan« osnovana je krajem 1975. godine. Sačinjavali su je pjevači: Stanko Ružićić (1950), I. tenor, Marin Kostović (1955), Zlatko Miliša (1958) i Zvonko Guina (1954), II. tenori, Ante Tomaš (1955), Dinko Stipčić (1948) i Augustin Karežić

(1949), baritoni te Stipe Beljan (1954) i Frane Frana (1957), basovi. Djeluje u sklopu RKUD »Kolo«. Umjetnički rukovodilac Klape je Nikola Buble, pisac ovog rada (od IV do VIII mjeseca 1977. godine glazbeni voditelj Klape bio je Ljubo Stipišić). Klapa danas djeluje u izmijenjenom sastavu.

⁵⁵ Klapa »Fast« je osnovana 1974. godine. Djeluje u sastavu Folklornog ansambla »Trogir«. Do kraja 1975. godine umjetnički rukovodilac Klape bio je Nikola Buble, pisac ovog rada, a od kraja 1975. do 1977. umjetnički rukovodilac Klape je Duško Tambača, iz Splita, korepetitor dalmatinskih klapa. Od kraja 1977. godine Klapa djeluje bez umjetničkog rukovodioca.

Klapu sačinjavaju pjevači: Nikša Bilić-Panto (1937), I. tenor, Špire Piteša (1941) i Zoran Demirović (1956), II. tenori, Duško Veršić (1938) i Branko Ivas (1945), baritoni te Božidar Sasso (1935), Bepo Mirat (1935) i Živko Šantić-Sura (1946), basovi.

⁵⁶ Klapa »Kanti« je osnovana 1972. godine pod imenom »Mali kanti«, s ciljem da pjeva Villanelle (vrsta stare talijanske plesne popijevke iz 16. stoljeća, većinom troglasne). Danas Klapa pjeva isključivo dalmatinske pjesme. Duško Geić (1943) je od osnutka umjetnički voditelj Klape.

PODACI UZ PRILOŽENE NOTNE PRIMJERE

Not. pr. 1 — *Lipa ti si, moja Mare*

Franjo Kuhač, *Južno-slovenske narodne popievke*, svezak II/2, Zagreb, 1879, str. 118, br. 553.

Not. pr. 2 — *Momče Jado*

Franjo Kuhač, o. c., svezak I/2, str. 68, br. 487.

Not. pr. 3 — *Ti si lipa, moja Mare*

Ivan Bozzotti, zbirka u rukopisu, Trogir, 1906, br. 38.

Ljubo Stipišić, *Pisme staroga Trogira I*, Trogir 1972, str. 12.

Not. pr. 4 — *Razboli se Ivo*

Ivan Bozzotti, o. c., br. 34.

Nikola Buble — Ljubo Stipišić, *Pisme staroga Trogira III*, Trogir, 1977, str. 50.

Not. pr. 5 — *Vesela radosti, krunovito blago*

Ludvik Kuba, *Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, svezak III, Zagreb, 1898, str. 178, br. 35.

Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 57.

Not. pr. 6 — *Oj javore*

Ludvik Kuba, o. c., str. 178, br. 34 b.

Not. pr. 7 — *U subotu navečer*

Ludvik Kuba, o. c., str. 178, br. 34 a.

Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 30.

Not. pr. 8 — *Spomeni se jedno vrijeme*

Ludvik Kuba, o. c., str. 173, br. 25.

Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 56.

Not. pr. 9 — *Da bi suze moje*

Ludvik Kuba, o. c., svezak IV, str. 2, br. 45.

Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 54.

Not. pr. 10 — *Poljubim te ja*

Ivan Bozzotti, o. c., br. 4.

Not. pr. 11 — *Trudan putnik*

Ivan Bozzotti, o. c., br. 30.

Not. pr. 12 — *Ja uzmem frulu*

Ivan Bozzotti, o. c., br. 47.

- Not. pr. 13 — *Oj Bojano*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 52.
- Not. pr. 14 — *Blagodarni oce*
Ludvik Kuba, o. c., svezak III, str. 172, br. 23.
- Not. pr. 15 — *Blagodarni otče*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 6.
Ljubo Stipišić, o. c., svezak II, str. 14.
- Not. pr. 16 — *Ova je moja poljica*
Ludvik Kuba, o. c., str. 11, br. 10.
- Not. pr. 17 — *Ovde je moja polača*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 44.
Ljubo Stipišić, o. c., svezak I, str. 9.
- Not. pr. 18 — *O moj Bože*
Ludvik Kuba, o. c., svezak IV, str. 3, br. 48.
Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 52.
- Not. pr. 19 — *Noći, noći*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 8.
Ljubo Stipišić, o. c., svezak II, str. 16.
- Not. pr. 20 — *Kad sam bila*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 22.
- Not. pr. 21 — *Draga moja, napoj meni konja*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 13.
Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 48.
- Not. pr. 22 — *Draga moja, napoj meni konja*
Vladoje Bersa, *Zbirka narodnih popievaka /iz Dalmacije/,* Zagreb, 1944, str. 115, br. 332.
- Not. pr. 23 — *U sve* vrime godišta*
Napjev sam zapisao 1975. godine po kazivanju svoje majke Jelke Buble-Rošo, rod. Novak (1926). Ova varijanta napjeva karakteristična je za pjevanje trogirskog »puka«.
* Zamjenica OVO imala je u starom hrvatskom jeziku oblik SE. Kako se više ne upotrebljava, ljudi su to SE pretvorili u SVE (u oblik koji imamo u jeziku, ali ima drugo značenje). Prema tome naslov, a i 1. stih, glasio bi *U se vrime godišta*, tj. U ovo vrime godišta, što je i logično (jer se Krist nije rodio u sva vremena, nego u jedno određeno vrijeme).
- Not. pr. 24 — *U sve vrime godišta*
Vladoje Bersa, o. c., str. 58, br. 141.
- Not. pr. 25 — *U sve vrime godišta*
Napjev sam zapisao po kazivanju svoje majke, 1975. godine. Ova varijanta napjeva karakteristična je za pjevanje crkvenog katedralnog zbora sv. Lovrijenca u Trogiru.
- Not. pr. 26 — *San Giusep e la Madona*
Roberto Leödi, *I canti popolari Italiani,* Verona, 1973, str. 66.
- Not. pr. 27 — *Projden kroz Pasike*
Ljubo Stipišić, o. c., svezak I, str. 6.
- Not. pr. 28 — *Je da bis mi rastvorila*
Ljubo Stipišić, o. c., svezak I, str. 5.
- Not. pr. 29 — *Oj slaviću*
Ljubo Stipišić, o. c., svezak I, str. 18.
- Not. pr. 30 — *Iz moga rodnog kraja*
Nikola Buble, privatna zbirka magnetofonskih snimaka, vrpca br. 1, selo Arbanija, 20. svibnja 1975, pjevanje predvodili Pave Uljević, tada star 77, i Karlo Belas, tada star 78 godina. Snimio i transkribirao Nikola Buble.
- Not. pr. 31 — *Na onu stranu kod Trogira*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 42.
- Not. pr. 32 — *S onu stranu Dubrovnika*
Antun Dobronić, rukopisna *Zbirka pučkih popievaka Split — Kaštela — Trogir* (1947). Signatura Zbirke 57 N, arhivski broj napjeva 4109 u Zavodu za istraživanje folkloru u Zagrebu.

- Not. pr. 33 — *Oj slaviću*
I van Bozzotti, o. c., br. 19.
Ljubo Stipišić, o. c., svezak II, str. 18.
- Not. pr. 34 — *Noći, noći* (Oj slaviću)
Antun Dobronić, o. c., arhivski broj napjeva 3920.
- Not. pr. 35 — *Zeleni se gaj*
Napjev sam zapisao po kazivanju Karla Belasa, Arbanija, 1975. godine.
- Not. pr. 36 — *Ja sam mali rebac*
Napjev je 1977. zapisao Duško Geić po vlastitom sjećanju.
- Not. pr. 37 — *O priliko svemogoga*
Napjev sam 1977. godine zapisao po kazivanju Mije Buble (1903). Kazivač mi je i sam donio svoj zapis koji je identičan s mojim zapisom. Ovaj napjev je karakterističan za pjevanje bratstva Gospe od Karmena.
- Not. pr. 38 — *Križu sveti*
Napjev mi je po sjećanju iz djetinjstva (kada je slušao pjevanje bratstva) ispjevao Ćiro Rožić-Poluš (1914). Napjev je karakterističan za pjevanje bratstva sv. Jakova.
- Not. pr. 39 — *O priliko svemogoga*
Napjev sam zapisao 1977. po kazivanju Bruna Karežića (1902). Napjev je karakterističan za pjevanje bratstva sv. Sakramenta.
- Not. pr. 40 — *Grlica je propivala*
Napjev sam zapisao po kazivanju Antona Lučina (1895).
Nikola Buble — Ljubo Stipišić, o. c., str. 27.
- Not. pr. 41 — *Oj ti ružo rumena*
Ivan Bozzotti, o. c., br. 14.
- Not. pr. 42 — *Ja san, majko, cura fina*
Ljubo Stipišić, o. c., svezak II, str. 6.
- Not. pr. 43 — *Dove sei stato mio bell' alpino*
Gianni Malatesta, *Su in montagna /130 composizioni corali*, Padova, 1972, str. 106.
- Not. pr. 44 — *Uspavanka Trogiru*
Napjev sam zapisao 1970. godine po vlastitom sjećanju.

Lipa ti si, moja Mare

♩ = 72

Ši - pa ti si (mo-) mo - ja Mare jer veli-ka-j' (li-) lipost tvoja.
 Srđce, ži-vot (me-) me - mi same sve za tobom (du-) dušo moja.

(Not. pr. 1)

Momče Jado

Jedni Razboli se Jado, *Drugi* jedno momče mla-do. Razboli se

Jado jedno momče mla-do

(Not. pr. 2)

Adagio *Ti si lipa, moja Mare*

Ti si li-pa, moja Mare, jer veli-ka li-post
 tvoja, srce ži-vot meni sakme sve za tobom du-šo
 moja.

(Not. pr. 3)

Allegretto *Razboli se Jvo*

Razboli se Jvo, jedno momče mledo, pi-ta-la-za
 majka "Što je tebi, sine?"

(Not. pr. 4)

Djevojački zbor Vesela radosti

ve-se-la ra - do-sti, kruno-vito bla-go, sve moje ža-
 i - lo-sti moje mi-lo dru-go.

(Not. pr. 5)

Djevojački zbor Oj, javore

oj, ja-vore, ja-vore, tro-je dvo naj-bol-je, pod ja-vorom
 sam vi-no pi-ot i dje-voj-ke ki-li - o.

(Not. pr. 6)

Muški zbor U subotu navečer

u subo-tu nave-čer sedi o-sman ter pla-če:
 " O Ma-ri-ce lah-ku noć, su-ta ču-ti du-šo, doć."

(Not. pr. 7)

Muški zbor Spomeni se jedno ime

spome-ni se jed-no ime kad si mi ho-ti-la
 do - br

(Not. pr. 8)

Muski doo

Da bi suze moje

Da bi su — ze mo-je maha-men pa-da-le,

Ramon bi se raspao, suze bi osta-le

(Not. pr. 9)

A musical score for a piece titled 'Da bi suze moje'. It is written in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 4/4 time signature. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The lyrics are written below the notes. The piece ends with a double bar line and the instruction '(Not. pr. 9)'.

Andante

Poljubim te ja

Po-ju-bim te ja, za-qr-lim te ja, o-j, mi-la, ljul-e-

-zha o-j, mi-za ru-me-ma.

(Not. pr. 10)

A musical score for a piece titled 'Poljubim te ja'. It is written in treble clef with a key signature of one flat (Bb) and a 6/8 time signature. The tempo is marked 'Andante'. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The lyrics are written below the notes. The piece ends with a double bar line and the instruction '(Not. pr. 10)'.

Moderato

Tmdan putnik

Tmdan putnik kneće domu svom; to je nejvra bolna srea

jad. Aei prije neg što vidi dom, kupi kiltu aića draoj svoj. Aei

prije neg što vidi dom, kupi kiltu aića draoj svoj.

(Not. pr. 11)

A musical score for a piece titled 'Tmdan putnik'. It is written in treble clef with a key signature of two flats (Bb and Eb) and a common time signature (C). The tempo is marked 'Moderato'. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The lyrics are written below the notes. The piece ends with a double bar line and the instruction '(Not. pr. 11)'.

Ja uzmem frulu

Ja uzmem frulu pak svirem, pak svoju dšapu dozi-ram. Ja uzmem frulu

pak svirem, pak svoju dšapu dozi-ram.

(Not. pr. 12)

A musical score for a piece titled 'Ja uzmem frulu'. It is written in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 6/8 time signature. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The lyrics are written below the notes. The piece ends with a double bar line and the instruction '(Not. pr. 12)'.

Moderato

Oj, Bojano

Oj Bo-ja - no, oj Bo-ja-no, moja rodo la-dna
 Oj Bo-ja - no, oj Bo-ja-no, moja rodo la-
 - dna.

(Not. pr. 13)

Detailed description: This is a handwritten musical score for a piece titled 'Oj, Bojano'. It is marked 'Moderato' and is in 2/4 time with a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat). The score consists of three staves. The first two staves contain the melody and accompaniment, with lyrics written below. The third staff shows a double bar line followed by '(Not. pr. 13)', indicating a repeat or a specific notation instruction. The lyrics are 'Oj Bo-ja - no, oj Bo-ja-no, moja rodo la-dna'.

Muski zbor
unpremo

Blaгодami oce

Bla-go-dami oce, bla-go-dami o - ce,
 bla-go - dami oce, ero mlada vi-la, e - vo
 mlada vi - la.

(Not. pr. 14)

Detailed description: This is a handwritten musical score for a piece titled 'Blaгодami oce'. It is marked 'Muski zbor unpremo' and is in 6/8 time with a key signature of one flat (B-flat). The score consists of three staves. The first two staves contain the melody and accompaniment, with lyrics written below. The third staff shows a double bar line followed by '(Not. pr. 14)'. The lyrics are 'Bla-go-dami oce, bla-go-dami o - ce, bla-go - dami oce, ero mlada vi-la, e - vo mlada vi - la'.

Andantino solo duet

Blaгодami otče

Blaгодami otče, blaгодami otče, bla-
 - go-dami otče, ero mlada vi-la, e - vo mlada
 vi - la

(Not. pr. 15)

Detailed description: This is a handwritten musical score for a piece titled 'Blaгодami otče'. It is marked 'Andantino solo duet' and is in 9/8 time with a key signature of one flat (B-flat). The score consists of three staves. The first two staves contain the melody and accompaniment, with lyrics written below. The third staff shows a double bar line followed by '(Not. pr. 15)'. The lyrics are 'Blaгодami otče, blaгодami otče, bla-go-dami otče, ero mlada vi-la, e - vo mlada vi - la'.

Ona je moja poljica

solo

o - na je mo ja po - ljica ze - me ja su mo ji dno - vi,
ni je ti vi - me od pla - ča, mi srec mo je vec
va - ni ti

(Not. pr. 16)

Largo solo tutti

Orde je moja poljača

orde je mo - ja po - la - ča ro de su
mo - ji dno - vi. Pristani tu - zna pla - ka -
ti, jer tvo je po - ste - nje ma - mi - sto. Pristani
tu - zna pla - ka - ti jer tvo je po -
ste - nje ma - mi - sto.

(Not. pr. 17)

Muški zbor

O moj Bože

O moj bože, ljepa ti - nam, a u pesni tanke li nam!

(Not. pr. 18)

Andantino Solo Noći, moći, kad mi dodješ ^{Poco rubato}

Noći, moći, kad mi do - dješ, me mi rame mo'e pona - veš

(Not. pr. 19)

Allegretto Kad sam bila

Kad sam bila ja divoj - ka, ljubi - la sam dvati monke. U ro - m -

priz - m crlati mižica ma penke - m

(Not. pr. 20)

Moderato Dragaa moja, napoj meni konja

Dragaa moja, ma - poj meni konja, dragaa moja napoj meni

konja, dragaa moja napoj meni konja i ma konju

si - vo - ga so - kola

(Not. pr. 21)

Dragaa moja, napoj meni konja

Dragaa moja napoj meni konja; dragaa moja, napoj meni konja

dragaa moja napoj meni konja i ma konju si - vo - ga so - kola.

(Not. pr. 22)

U sve unime godišta

U sve unime go-di-šta mir se sni-tu ma-ni-šta, pro-ro-denje
Di-ti-ća od Di-vice Ma-ni-je (Not. pr. 23)

U sve unime godišta

U sve unime godi-šta mir se sni-tu ma-ni-šta, pro-ro-denje
Di-ti-ća od Di-vice Ma-ni-je (Not. pr. 24)

U sve unime godišta

U sve unime godišta mir se sni-tu ma-ni-šta, pro-ro-denje Di-ti-ća
od Di-vice Ma-ni-je (Not. pr. 25)

San ginsep e la Madona

San ginsep e la Ma-do-ma i an-da-ven ven-a Be-lem San ginsep e la Ma-
-dona i andaven ven-a Be-lem (Not. pr. 26)

Projden kroz Pasike

Projden kroz Pa-si-ke, projden kroz Pa-si-ke, projden kroz Pa-si-ke

(Not. pr. 27)

Je da bis mi rastvorila

Je da bis mi rastvo-ri-la te pribile mi tvo-je.

(Not. pr. 28)

Oj slaviću

solo Oj slavi-ću ki pro-pi — *tutti* — vaš u ze-lenom
prima-li-ću.

(Not. pr. 29)

Je moqa rodnog kraja

Je mo-qa rodnog kraja ja mo-ram oti-ći žica u tvoj
Pre-per-vi-ti ku more kraj brda ja ku pre i vanjama
dura memoram o-s-ta-rit.
druqa u su svet miram poz.

(Not. pr. 30)

Allegretto Na onu stranu kod Trogira

Na onu stranu kod Tro-gira gdje voda izi-ri - se, tu se
 ića mlada Anka i vode uzi - meje (Not. pr. 31)

S onu stranu Dubrovika

S onu stranu Dubrovika di voda izi-ri tu mladi mlada Anka
 vodu vazi-meje. (Not. pr. 32)

Allegretto Oj, slaviću

Oj, slaviću koj mr - pi - vaš, Oj, slaviću, koj mr -
 pi-vaš, Oj, slaviću koj mr - pi - vaš u zelenom
 prama - li - ku (Not. pr. 33)

Noći, moći (Oj, slaviću)

Noći, moći, kad mi do - dješ, Nemi rane moj pr - ma - vepa.
 (Not. pr. 34)

Zelemi se gaj

Ze-le-mi se gaj i u qa-pu-raj. Tamën maçi
 sro-je drape za-qr-raj. (Not. pr. 35)

Ja sam mali rebac

Ja sam mali rebac doša sam vam kule - le sal, ko smoleu ko gurdic,
 ma dobro vam došo Božić 1. otvarite ormarine, izvadite botikline
 2. otvarite skafetine, izvadite qaletine
 1. 2. Anđe - le Božji, Anđe - le Božji o Jense, Isklente ti jili
 pomosi, ti jili pomosi (Not. pr. 36)

O miliko

O mili - ko memoqa-qa Boqamo - qa
 (Not. pr. 37)

Križu sveti

Kri-žu sve - ti, spa-nite - fu svi je - ta
 (Not. pr. 38)

O pničko

O pničko me - mo go - ra
 J - su - ko sta Božjeg si ma

(Not. pr. 39)

grelica je propirala

gre - ca je propi - ra la
 zele - no me

(Not. pr. 40)

Andantino Oj ti ružo rumena Duet

Oj ti ružo rume - na, eva tebi pufe - ca evr
 tebi pufe - će svaku tužu razme - će, evr - će

(Not. pr. 41)

Solo Ja sam majko cura fina

Ja sam majko, cu-ra fi-na - ma, ja sam majko
cu-ra fina, ndat eu de za Ma-ni-na ma

(Not. pr. 42)

-ni-na

Dove sei stato mio bell' alpino

Do - ve sei sta-to mio bell' al - pi-no? Do -
ve sei stato mio bel-l'al - pi-no Do-ve sei sta mio bel-l'al -
-pino che ti ga cam-bia co - lo-re? Do - ve sei sta mio
bel-l' al pi-no che ti ga cam-bia co - lo - re?

(Not. pr 43)

Uspavanke Trogiru

U zaljen malom qle Trogir već spava nadrijmsenadi-
-la - sumona tama. Na nite keban ja kad čiš rati

droći, sretni li ćemo mi u ovoj mrci. A sad
slatki cijelom mi daj — jer mašt'ću prć, poći u dnuji kraj
ostant mi li grad. Taj spomencu nosit ja —, u srcu svoje
na divan trogir grad i ovo more. (Not. pr. 44)

Vikela Juble
Trojri, sopra. 1478-9